

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 września 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Dorota Goss-Kokot (spr.)
Sędziowie:	SSA Marta Sawińska SSA Katarzyna Wołoszczak
Protokolant:	inspektor ds. biurowości Krystyna Kałużna

po rozpoznaniu w dniu 11 września 2014 r. w Poznaniu

sprawy z powództwa **M. K. (1)**

przeciwko (...) **S.A. w T.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego (...) S.A. w T.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 18 lutego 2014 r. sygn. akt VI P 43/12

1. zmienia zaskarżony wyrok w zakresie renty – punkt I c i d i oddala powództwo;
2. w pozostałym zakresie oddala apelację;
3. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie III a i ustala, że pozwany ponosi 75% kosztów procesu a powódka 25% kosztów procesu i w związku z tym zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i nie obciąża powódki kosztami sądowymi;
4. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 670 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych i kwotę 270 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

SSA Marta Sawińska	SSA Dorota Goss-Kokot (spr.)	SSA Katarzyna Wołoszczak
--------------------	------------------------------	--------------------------

UZASADNIENIE

Powód M. K. (2) pozwem przeciwko pozwanej (...) S.A. z siedzibą w T., domagał się zasądzenia łącznie 100.000 zł. tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za szkody majątkowe i niemajątkowe wywołane chorobą zawodową - nowotworami złośliwymi płuc i oskrzeli a także zasądzenia od pozwanej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Pismem procesowym z 24 czerwca 2010 roku powód ograniczył żądanie pozwu do 50.000 zł.

29 czerwca 2010 roku powód zmarł. Zawieszono z tego powodu postępowanie zostało podjęte zostało z udziałem spadkobierczyni M. K. (2) - M. K. (1)

Powódka zmodyfikowała powództwo, żądając zasądzenia od pozwanej 90.000 zł. tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia oraz pokrycia kosztów pogrzebu jej męża, renty w wysokości 500 zł. miesięcznie, płatnej począwszy od 1 listopada 2011 roku do dnia 10-tego każdego kolejnego miesiąca z góry, z odsetkami ustawowymi na wypadek opóźnienia w płatności każdej raty waloryzowanej corocznie o wskaźnik inflacji, 11.500 zł. tytułem zaległej renty za okres od 1 listopada 2009 roku z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu.

Powódka wskazała, że żądanie zapłaty 90.000 obejmuje 10.000 zł. tytułem zwrotu kosztów pogrzebu; 7.000 zł. tytułem odszkodowania oraz 73.000 zł. tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, które obejmuje krzywdę wyrządzoną M. K. (2), które powódka odziedziczyła (50.000 zł.) oraz zadośćuczynienie za krzywdę samej powódki (23.000 zł.).

Pozwana (...) S.A. z siedzibą w T. wniosła o oddalenie powództwa najpierw M. K. (2), a później także powództwa M. K. (1) oraz o zasądzenie od powódki zwrotu kosztów zastępstwa procesowego 7200 zł.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy w Poznaniu wyrokiem z 18 lutego 2014 roku, sprawie VI P. 43/12:

I. zasądził od pozwanej na rzecz powódki:

a. 73.00 zł. tytułem zadośćuczynienia z odsetkami ustawowymi:

- od 50.000 zł. od 7 sierpnia 2011 roku,

- od 23.000 zł. od 22 marca 2012 roku,

b. 6.741,24 zł. tytułem zwrotu części kosztów pogrzebu, z odsetkami ustawowymi od 22 marca 2012 roku,

c. 300 zł. miesięcznie tytułem renty za okres od 1 lipca 2010 roku do 28 lutego 2014 roku płatnej do dnia 10 każdego kolejnego miesiąca z góry, z odsetkami ustawowymi na wypadek opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat, poczynając od 11 listopada 2011 roku,

d. 500 zł. miesięcznie tytułem renty, płatnej do dnia 10 każdego kolejnego miesiąca z góry, poczynając od 1 marca 2014 roku z odsetkami ustawowymi na wypadek opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat.

II. Oddalił powództwo w pozostałej części.

III. Koszty postępowania rozdzielił między stronami stosunkowo w ten sposób, że pozwana ponosi 85 % a powódka 15 % tych kosztów i w związku z tym:

a. zasądził od pozwanej na rzecz powódki 3.777,45 zł. tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego,

b. nakazał ściągnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu 4.652,56 zł., a pozostałą częścią kosztów sądowych obciążyć Skarb Państwa.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. K. (2) w okresie od 20 stycznia 1987 roku do zgonu był zatrudniony przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowo- Usługowe (...) S.A. z siedzibą w T. i u następcy prawnego tego przedsiębiorstwa, którym jest pozwana C. S...A. z siedzibą w T..

Powód od początku zatrudnienia do 30 kwietnia 1998 roku stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, tj. bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu, na stanowisku zestawiacz surowców i mieszanek.

Do 31 grudnia 1998 roku powód pracował w wydziale produkcji wyrobów azbestowo - cementowych w środowisku, w którym występował bezpośredni i ciągły kontakt z pyłem azbestowym. W 1998 roku w I. przestano przetwarzać azbest. Przeprowadzono tzw. odazbestowienie zakładu. Od 1999 roku M. K. (2) świadczył pracę w wydziale produkcji wyrobów włókno-cementowych jako operator sterowni centralnej.

Przez 28 lat powód palił papierosy, ok. 20 sztuk dziennie. Przestał palić dopiero po rozpoznaniu choroby zawodowej.

Powód w żadnym innym, poza (...), zakładzie pracy nie był narażony na kontakt z pyłem azbestowym. Zanim rozpoczął pracę w I. przez kilka lat pracował w prywatnej firmie kamieniarskiej.

Na podstawie decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w G. z 23 grudnia 2009 roku u powoda stwierdzono wystąpienie choroby zawodowej o nazwie: „nowotwory złośliwe powstałe w następstwie działania czynników występujących w środowisku pracy, uznanych za rakotwórcze dla ludzi - rak płuca, rak oskrzela”, określonej pod pozycją 17.1 wykazu stanowiącego załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z 30 czerwca 2009 roku w sprawie chorób zawodowych.

Lekarz orzecznik ZUS wydał 8 marca 2010 roku orzeczenie ustalające, że długotrwały uszczerbek na zdrowiu powoda spowodowany skutkami choroby zawodowej wynosi 100 %. Z kolei 16 kwietnia 2010 roku wydano orzeczenie ustalające, że powód jest całkowicie niezdolny do pracy i niezdolny do samodzielnej egzystencji od października 2009 rok do 30 kwietnia 2012 roku i ta niezdolność pozostaje w związku z chorobą zawodową.

Powód uzyskał z tego tytułu jednorazowe odszkodowanie z ZUS w wysokości 58.900 zł.

Choroba powoda, jego zgon miały związek przyczynowo skutkowy z warunkami pracy M. K. (2) poprzednika prawnego pozwanego zakładu pracy.

Do czasu zdiagnozowania u M. K. (2) raka płuc i oskrzeli powód nie chorował i nie korzystał ze zwolnień lekarskich od pracy. Choroba postępowała jednak gwałtownie. M. K. (2) chudł i tracił siły. Powód przebywał w szpitalu w P. w okresach: od 26 października do 5 listopada 2009 roku i od 15 do 18 grudnia 2009 roku.

W trakcie drugiego pobytu w (...) Centrum (...) w P., w grudniu 2009 roku, powoda poddano zabiegowi mediastinoskopii. W 2010 roku powód otrzymał cztery serie chemioterapii. Na chemioterapię rodzina przywoziła M. K. (2) do P. i potem go odwoziła do domu. W międzyczasie powód musiał być przywożony na badania kontrolne.

Choroba jednak postępowała i w ostatnich trzech miesiącach życia M. K. (2) już nie wstawał z łóżka.

W związku z pobytami męża w szpitalu (...) poniosła koszty niemal codziennych dojazdów do szpitala. W trakcie choroby istotne wydatki dotyczyły zakupu leków (m.in. morfiny) i materaca przeciwoleżynowego.

W związku ze śmiercią M. K. (2) jego żona poniosła koszty związane z pogrzebem (7.574 zł. w tym stypa 3.464 zł.) oraz z postawieniem nagrobka (6.000 zł.).

M. K. (1) otrzymała zasiłek pogrzebowy 6.632,76 zł., który przeznaczyła na pokrycie w/w kosztów.

Wskutek śmierci męża sytuacja życiowa powódki uległa pogorszeniu. Powódka utraciła pomoc, jaką świadczył on w sferze materialnej z racji uzyskiwanych dochodów,

m. in. poprzez partycypowanie w kosztach utrzymania mieszkania. Powódka utrzymuje się z emerytury 1600 zł. miesięcznie na rękę. Ma mieszkanie własnościowe o pow. 56 m kw., za które opłaca czynsz 500 zł. Za prąd płaci 70 zł. co dwa miesiące, a za butlę gazową, która starcza na dwa miesiące 62 zł. Płaci też za dekodery TV 77 zł. miesięcznie.

Powódka zażywa leki na serce (jest po zawale serca) i na nadciśnienie. Leczy się też z powodu depresji.

Pozwana wniosła apelację od wyroku w punktach I i III, to jest w części zasądzonej roszczenie oraz w części zasądzenia kosztów postępowania.

Apelująca podniosła zarzuty:

1. Naruszenia przepisów postępowania, to jest art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

- dokonanie dowolnej oceny opinii (...) Medycyny Pracy (...) w Ł., której Sąd dał w całości wiarę, poprzez przyjęcie, że zwiększenie prawdopodobieństwa zapadnięcia na raka płuca z powodu palenia papierosów wzrosło u M. K. (2) około dziesięciokrotnie, w sytuacji gdy z literalnego brzmienia opinii Instytutu wynika, że u osób palących i narażonych na azbest ryzyko zachorowania wzrasta ponad pięćdziesięciokrotnie, oraz pominięcie stwierdzenia opinii, że palenie tytoniu zwiększa ryzyko rozwoju nowotworu i niewątpliwie przyczyniło się do zwiększenia ryzyka zachorowania na raka płuca przez M. K. (2),
- dokonanie oceny dowodów w sposób nieszczechotny i niezgodny z zebrany materiał dowodowy, co skutkowało przyjęciem stopnia przyczynienia się M. K. (2) do powstania u niego choroby zawodowej jedynie w 25 % i braku należytego uzasadnienia przyjęcia takiego stopnia przyczynienia się.

2. Obrazy prawa materialnego - art. 362 k.c. poprzez:

- nie dokonanie miarkowania zadośćuczynienia pomimo prawidłowego ustalenia, że M. K. (2) przyczynił się do zachorowania na raka płuca wieloletnim paleniem tytoniu, będącym uznanym i podstawowym czynnikiem rakotwórczym.
- nie dokonanie miarkowania zadośćuczynienia za krzywdę dochodzonego przez powódkę na podstawie art. 446 § 4 k.c., w związku ze śmiercią jej męża przy prawidłowym ustaleniu faktu przyczynienia się M. K. (2) do swojej choroby i śmierci.

3. Obrazę prawa materialnego - art. 446 § 2 k.c. poprzez:

- zasądzenie na rzecz powódki renty w sytuacji, gdy brak jest przesłanek do zasądzenia renty, a w szczególności Sąd nie wykazał w należyty sposób, poza kilkoma ogólnymi stwierdzeniami, jak pogorszyła się sytuacja powódki po śmierci M. K. (2),
- zasądzenie na rzecz powódki renty 300 złotych miesięcznie za okres od 1 lipca 2010 roku do 28 lutego 2014 roku, bez wykazania przesłanek do zasądzenia renty w takiej akurat wysokości oraz bez wykazania przesłanek, dla których Sąd zasądził na rzecz powódki rentę 500 złotych miesięcznie od 1 marca 2014 roku, w sytuacji gdy powódka, co stwierdził Sąd, ma środki do utrzymania, ponieważ już pobiera emeryturę.

Pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez: (I) oddalenie powództwa w całości, (II) zasądzenie kosztów procesu od powoda na rzecz pozwanej według norm przepisanych za instancję odwoławczą, (III) ponowne rozstrzygnięcie o kosztach procesowych za pierwszą instancję.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie w części.

Pozwana spółka zakwestionowała wyrok w zakresie uwzględniającym powództwo w całości. Zdaniem skarżącej w sprawie nie zostały wykazane przesłanki jej odpowiedzialności co do zasady. Sąd I instancji wskutek błędnej oceny dowodów z opinii biegłych nieprawidłowo przyjął, że czynnikiem wywołującym chorobę powoda był azbest. W istocie, w oparciu o sporządzone w sprawie opinie biegłych nie można było poczynić takich ustaleń, a w konsekwencji przyjąć, że pomiędzy szkodą a ruchem przedsiębiorstwa pozwanej występuje związek przyczynowy. Nadto Sąd pominął zawarty w opinii wniosek o tym, iż palenie tytoniu zwiększa ryzyko zachorowania na raka.

Tak sformułowany zarzut, jako dotyczący odpowiedzialności pozwanej co do zasady wymagał omówienia w pierwszej kolejności.

Sąd Okręgowy przyjął, że roszczenie powódki jest zasadne na podstawie art. 435 § 1 k.c., który stanowi, iż prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, paliw płynnych itp.) ponosi odpowiedzialność za szkodę na osobie lub mieniu wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą nie ponosi odpowiedzialności.

W ocenie Sądu I instancji, strona powodowa ponad wszelką wątpliwość wykazała, że czynnikiem szkodliwym, odpowiedzialnym za powstanie u M. K. (2) choroby zawodowej – azbestozy i w jej przebiegu nowotworów złośliwych układu oddechowego był azbest i że z tym minerałem powód miał kontakt w trakcie pracy w firmie (...) SA w T., ponieważ był on podstawowym surowcem produkcyjnym stosowanym w tym zakładzie pracy do 1998 roku.

W toku procesu bezspornym był fakt palenia przez M. K. (2) do 2009 roku papierosów w ilości ok. 20 sztuk dziennie.

Sąd I instancji rozpatrywał tę okoliczność na dwóch płaszczyznach, po pierwsze jako przesłankę egzoneracyjną, zwalniającą pozwaną od odpowiedzialności, bądź też jako przyczynienie się przez męża powódki do szkody w rozumieniu art. 362 k.c.

Ostatecznie Sąd Okręgowy uznał, że nałóg nikotynowy M. K. (2) należało uznać za przyczynienie się do powstania szkody (k. 633).

Stanowisko pozwanej w powyższym zakresie, choć nie wypowiedziane w apelacji wprost, sprowadza się zaś do twierdzenia, że wyłączną przyczyną szkody było palenie papierosów przez męża powódki.

Na powyższe wskazuje argumentacja apelującej dotycząca błędnej oceny sporządzonych w sprawie opinii biegłych.

Skarżąca podkreśliła, iż nieuprawniony jest wniosek Sądu I instancji o tym, iż nie można w okolicznościach niniejszej sprawy wykluczyć zawodowego pochodzenia choroby M. K. (2). Do takich wniosków podstaw nie daje opinia sporządzona przez (...) w Ł.. Z opinii tej w ocenie pozwanej, można wysnuć wnioski przeciwne, a mianowicie, że nie można z całą pewnością przyjąć, że choroba M. K. (2) była tylko pochodzenia zawodowego i miała jedynie związek z pracą w kontakcie z azbestem. Jak jednoznacznie wynika z przedstawionej opinii, palenie papierosów niewątpliwie przyczyniło się do zwiększenia ryzyka zachorowania na raka płuca, a obecnie niemożliwe jest oddzielenie przypadków raka spowodowanych paleniem papierosów, od przypadków spowodowanych narażeniem na azbest.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, pozwana zarzucając wybiórczą i dowolną ocenę w/w opinii przez Sąd I instancji, nie dostrzega, że powyżej przytoczone stwierdzenia nie przeczą sobie. Uznanie palenia tytoniu przez męża powódki za czynnik wywołujący chorobę nie jest równoznaczne z wykluczeniem jako współprzyczyny nowotworu, pracy w kontakcie z azbestem, a w ten błędny sposób wnioski opinii interpretuje pozwana.

Sąd Okręgowy wyraźnie zaznaczył (k. 632), powołując opinię (...) Medycyny Pracy im. Prof. J. N. w Ł., że palenie papierosów jest udowodnionym czynnikiem rakotwórczym. Jednocześnie wśród czynników, które z bardzo dużym prawdopodobieństwem mogą spowodować raka jest narażenie na pył azbestu.

W uzasadnieniu wyroku znalazło się nadto stwierdzenie, że nie da się ustalić w sposób niewątpliwy i jednoznaczny, że nowotwór, który rozwinął się u danej osoby ma związek z konkretnym czynnikiem. Wskazanie na czynnik wywołujący nowotwór odbywa się na zasadzie wysokiego prawdopodobieństwa.

Innymi słowy, Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że palenie papierosów jako czynnik rakotwórczy nie wyklucza uznania za współprzyczynę choroby narażenia na azbest. Niemożliwym jest oddzielenie przypadków raka spowodowanych paleniem od przypadków spowodowanych narażeniem na azbest. Sąd I instancji podkreślił, że ryzyko zachorowania na nowotwór płuc jest największe właśnie wśród osób palących i narażonych na azbest.

W świetle powyższego, całkowicie niezasadny jest zarzut błędnej oceny przez Sąd Okręgowy opinii wymienionego Instytutu. Co więcej, w opinii wskazano, że rak płuca jest najpowszechniejszym nowotworem złośliwym powodowanym przez azbest, przy czym zdaniem niektórych autorów, wśród nowotworów płuca powodowanych azbestem przeważają gruczolakoraki, a zatem typ zdiagnozowany u M. K. (2). Przyjmuje się również, że największe ryzyko zgonu występuje w okresie od 20 do 35 lat od pierwszej ekspozycji. W niniejszej sprawie okres latencji wyniósł 23 lata.

Wnioski zwarte w opinii Instytutu nie pozwalały zatem na ustalenie, że wyłączną przyczyną zachorowania przez męża powódki na nowotwór było palenie papierosów.

Ustalenia takiego nie można było zresztą poczynić mając na uwadze całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Jak wynika bowiem z zeznań przesłuchanych w sprawie świadków, w okresie zatrudnienia M. K. (2) u poprzednika pozwanej przepisy dotyczące stosowania przez pracowników choćby odzieży ochronnej, w szczególności masek, co najmniej w latach 80- tych nie były praktycznie egzekwowane. Świadomość wśród załogi przedsiębiorstwa o szkodliwym wpływie azbestu na zdrowie była wówczas znikoma, natomiast zapylenie azbestem występowało na terenie całego zakładu.

Co więcej, z kopii dokumentów przedłożonych przez stronę pozwaną, zaliczonych przez Sąd I instancji na poczet materiału dowodowego, tj. z ustaleń Inspektora Pracy (...) w B. dotyczących narażenia na azbest w przedsiębiorstwie produkcyjno – handlowo – usługowym (...) S.A. w T. (k. 334-344) wynika szereg okoliczności świadczących o nieprzestrzeganiu przepisów bhp i występowaniu przekroczeń dopuszczalnych norm stężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, w tym azbestu. Ustalenia te dotyczą lat 1994 – 1997, a zatem już okresu, w którym szkodliwość azbestu dla narażonych na jego działanie pracowników była przesądzona, jak również perspektywa wprowadzenia technologii bezazbestowej.

Wobec powyższego, prawidłowe jest ustalenie Sądu Okręgowego o tym, iż azbest występujący w środowisku pracy M. K. (2) był obok palenia papierosów przyczyną zachorowania przez niego na nowotwory złośliwe i w konsekwencji zgonu. Związek przyczynowy w tym wypadku został dostatecznie uprawdopodobniony. Ścisłe jego udowodnienie nie jest w okolicznościach niniejszej sprawy możliwe.

Reasumując tę część rozważań, Sąd Apelacyjny uznał, że pozwana nie zdołała podważyć przesłanek swej odpowiedzialności.

Zgodnie z art. 444 § 1 k.c. w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wynikiłe z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu.

Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty (§ 2).

Artykuł 445 § 1 stanowi, iż w wypadkach przewidzianych w artykule 444 sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego (§ 3).

Stosownie do art. 446 k.c., jeżeli skutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł (§ 1).

Osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego (§ 2).

Sąd może ponadto przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli skutkiem jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej (§ 3).

Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (§ 4).

Powódka dochodziła m.in. zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez jej zmarłego męża, w oparciu o art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 444 k.c. w zw. z art. 445 § 3 k.c. oraz zadośćuczynienia o którym mowa w art. 446 § 4 k.c.

Sąd I instancji przyznał powódce 50.000 zł. tytułem zadośćuczynienia, którego żądanie popierała po śmierci męża oraz 23.000 zł. tytułem zadośćuczynienia za krzywdę dla najbliższego członka rodziny.

Jak już wskazano, okoliczność palenia papierosów przez męża powódki została uznana za współprzyczynę szkody, zawinioną przez M. K. (2) i z tego względu Sąd I instancji odwołał się do treści art. 362 k.c.

W tym zakresie pozwana zarzuciła przede wszystkim, że w konsekwencji uznania przyczynienia się poszkodowanego do szkody przyznane zadośćuczynienie powinno zostać obniżone. Ponieważ Sąd Okręgowy zaniechał stosownego miarkowania zadośćuczynienia, orzekł ponad żądanie.

Niezależnie od powyższego, Sąd Okręgowy w niewystarczający sposób uzasadnił, przyjęcie przyczynienia się przez poszkodowanego do szkody w 25 %.

Odnosząc się do kwestii określenia stopnia przyczynienia przez zmarłego do szkody na poziomie 25 %, Sąd Apelacyjny uznał je za właściwe.

Trzeba wskazać, że palenie papierosów było czynnikiem kancerogennym, istniejącym u M. K. (2) od długiego okresu i występującym z dużym nasileniem (ok. 20 papierosów dziennie).

Sąd Okręgowy wskazał, że czynnikiem podstawowym i groźniejszym wywołującym chorobę u męża powódki był jednak azbest.

Twierdzenie powyższe jest uprawnione w świetle obu sporządzonych w niniejszej sprawie opinii: biegłych lekarzy specjalistów i wspomnianego już Instytutu oraz z uwzględnieniem ujawnionych w toku procesu warunków pracy

powoda, panujących w przedsiębiorstwie (...) do 1987 roku. Ekspozycja męża powódki w środowisku pracy na silny czynnik kancerogeny była bardzo intensywna.

Kwestia przyczynienia się pracownika wieloletnim paleniem papierosów do powstania choroby zawodowej wielokrotnie była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, konsekwentnie przyjmującego, że przyczynienie się pracownika - palacza tytoniu do powstania choroby nowotworowej z jednej strony nie wyłącza odpowiedzialności pracodawcy na zasadzie art. 435 k.c. za chorobę pracownika wywołaną szkodliwymi warunkami pracy, a z drugiej strony, że okoliczność palenia papierosów jako współprzyczyna powstania choroby winna być uwzględniana jako wpływająca na obniżenie dochodzonych roszczeń uzupełniających odpowiednio do stopnia przyczynienia się pracownika do powstania i rozwoju choroby (por. wyroki Sądu Najwyższego z 6 marca 1997 roku, w sprawie II UKN 20/97 z 12 sierpnia 1998 roku w sprawie II UKN 174/98). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się także, że samo ustalenie przyczynienia się poszkodowanego nie nakłada na sąd automatycznie obowiązku zmniejszenia odszkodowania, o zmniejszeniu obowiązku naprawienia szkody i jego rozmiarze decyduje Sąd w procesie sędziowskiego wymiaru odszkodowania w granicach wyznaczonych przez art. 362 k.c., a zatem przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z 19 listopada 2009 roku w sprawie IV CSK 241/09, z 5 maja 2011 roku w sprawie II PK 280/10).

Przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody jest jedynie warunkiem wstępnym miarkowania odszkodowania, gdyż nie nakłada na Sąd obowiązku zmniejszenia odszkodowania, ani nie przesądza stopnia tego zmniejszenia (tak Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 14 maja 2014 roku, w sprawie I ACa. 85/14).

Stanowisko powyższe reprezentuje również Sąd Apelacyjny. Na marginesie warto zauważyć, że tezy z orzecznictwa przywołane przez apelującą na poparcie poglądu przeciwnego – o obowiązku obniżenia zadośćuczynienia w sytuacji przyjęcia przyczynienia się przez poszkodowanego do szkody, poglądu takiego nie wspierają.

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd II instancji podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że przyczynienie się przez męża powódki do szkody – jej powstania i rozmiaru – powinno pozostać bez wpływu na wysokość zasądzonego zadośćuczynienia.

Apelująca nie odniosła się do okoliczności uwzględnionych przez Sąd I instancji przy ustaleniu wymiaru sumy odpowiedniej. Pokrótce zatem jedynie powtórzyć za tym Sądem należało, że krzywda powoda był znaczna. Działanie pozwanej wymierzone zostało w dobro najcenniejsze – zdrowie. Powód, mężczyzna „w sile wieku” w stosunkowo krótkim czasie stał się całkowicie niezdolny do pracy, w ostatnim okresie życia był obłożnie chory i wymagał bezwzględnej opieki innych osób w codziennej egzystencji. Powód przechodził intensywne, wyczerpujące leczenie i z pewnością zmagał się ze świadomością, że może ono okazać się bezskuteczne. Choroba wyniszczyła organizm powoda, przed śmiercią ważył 30 kg.

Okoliczności powoływane w toku procesu przez pozwaną o działaniach podjętych przez nią jako następcę prawnego I., zmierzających do zniwelowania skutków działalności przedsiębiorstwa związanych ze stosowaniem azbestu, są dla rozstrzygnięcia trzeciorzędne. Objęcie pracowników pozwanej wzmoczoną diagnostyką w zakresie chorób zawodowych nie uchroniło powoda przed zachorowaniem. Wycofanie azbestu z produkcji i nowy sposób zarządzania przedsiębiorstwem przez pozwaną, w stosunku do powoda okazały się okolicznościami spóźnionymi.

Z uwagi na powyższe, Sąd Apelacyjny uznał przyznane powódce na podstawie art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 444 k.c. w zw. z art. 445 § 3 k. zadośćuczynienie za odpowiednie.

Sąd II instancji kategorycznie nie zgodził się nadto ze stanowiskiem pozwanej o konieczności miarkowania zadośćuczynienia dochodzonego przez powódkę w oparciu o art. 446 § 4 k.c.

Zgodnie z art. 362 k.c. o przyczynieniu się do wypadku można mówić jedynie wówczas, gdy nie kto inny tylko sam poszkodowany przyczynił się do powstania szkody. Zasada ta znajduje wyjątek jedynie w przypadku roszczeń osób pośrednio poszkodowanych z art. 446 § 2 i 3 k.c. Jednakże o ile szkody przewidziane w art. 446 § 2 i 3 k.c. są pośrednim

następstwem działania sprawcy, to w przypadku naruszenia dóbr osobistych powodowie są osobami bezpośrednio poszkodowanymi w takim znaczeniu, że skutki wypadku godzą bezpośrednio w ich dobra osobiste. Jeżeli tak to przyczynienie się do zaistnienia wypadku innej osoby niż powodowie nie może mieć znaczenia dla ograniczenia wysokości ich roszczeń (tak Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 15 maja 2014 roku, w sprawie I ACa. 94/14).

Żądanie zadośćuczynienia powódce na mocy art. 446 § 4 k.c. zostało przez Sąd Okręgowy uwzględnione w całości. Słusznie Sąd ten wskazał, że krzywda wymagała rekompensaty i 23.000 zł. jest odpowiednią sumą.

Argumentacja pozwanej, w której przekonywała, że Sąd I instancji w istocie orzekł ponad żądanie nie miarkując przyznanego zadośćuczynienia, zasadza się na oczywistym błędzie logicznym. Gdyby bowiem przyjąć ją za trafną, to sama powódka już w pozwie powinna uwzględnić przyczynienie M. K. (2) do szkody i odpowiednio zmodyfikować żądanie. Nieuwzględnienie przez Sąd przy wymiarze zadośćuczynienia przyczynienia się poszkodowanego nie oznacza wyrokowania ponad żądanie, naruszony w takim wypadku może zostać jedynie przepis art. 362 k.c. , nie zaś 321 k.c.

Apelująca zakwestionowała również wyrok w części, w której Sąd Okręgowy uwzględnił częściowo żądanie pozwu o zwrot kosztów pogrzebu. Pozwana nie zawarła jednak w apelacji żadnej argumentacji w tym zakresie.

Sąd II instancji w wyniku kontroli orzeczenia w tej części, uznał, że jest ono prawidłowe. Sąd I instancji zasądził z tego tytułu 6.741,24 zł. Sąd uznał, że kwota ta stanowi uzasadnione koszty związane z pogrzebem, poniesione przez powódkę, a które nie znalazły pokrycia w zasiłku pogrzebowym.

Pozwana skutecznie zdołała zakwestionować wyrok w części zasądzającej na rzecz powódki rentę. W świetle przedstawionego przez Sąd I instancji uzasadnienia, brak jest, co podniosła skarżąca, dostatecznego rozważenia i nadania odpowiedniej rangi wszystkim okolicznościom wskazującym na potrzebę zasądzenia na rzecz powódki renty. Sąd bardzo ogólnikowo odniósł się do pogorszenia jej sytuacji życiowej.

Sąd Apelacyjny przychylił się do powyższej argumentacji. Powódka była w toku procesu reprezentowana przez fachowego pełnomocnika i pomimo to, nie przedstawiła dowodów na okoliczności stanowiące przesłanki żądanej renty. Sąd I instancji uwzględniając powództwo o rentę przesłanek tych właściwie nie przeanalizował, nie dokonał porównania potrzeb powódki z możliwościami zarobkowymi i majątkowymi jej zmarłego męża, nie dokonał w tym zakresie istotnych ustaleń.

Rację ma także pozwana zwracając uwagę, że decyzja Sądu Okręgowego o zróżnicowaniu wysokości rent w okresach od 1 lipca 2001 roku do 28 lutego 2014 roku i następnie od 1 marca 2014 roku, nie została w ogóle umotywowana.

Z powyższych względów, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w zakresie renty – w punktach I c i d i powództwo oddalił (pkt 1), w pozostałym zakresie uznał złożoną apelację za bezzasadną i jako taką w oparciu o art. 385 k.p.c. oddalił (pkt 2).

Konsekwencją powyższego rozstrzygnięcia była modyfikacja orzeczenia Sądu Okręgowego w części dotyczącej kosztów procesu.

Sąd Okręgowy koszty postępowania rozdzielił między stronami stosunkowo w ten sposób, że pozwana ponosi 85 % a powódka 15 % tych kosztów i w związku z tym:

- zasądził od pozwanej na rzecz powódki 3.777,45 zł. tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego,
- nakazał ściągnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu 4.652,56 zł., a pozostałą częścią kosztów sądowych obciążyć Skarb Państwa.

Powódka w procesie dochodziła kwoty 107.500 zł., ostatecznie na jej rzecz zasądzono 79.741 zł., wygrała zatem proces w ok. 75 %. Powódka powinna zatem ponieść 25 % kosztów procesu, zaś pozwana 75 % (art. 98 § 1 i 3 oraz art. 100 k.p.c.).

Wysokość kosztów zastępstwa procesowego powódki w postępowaniu przed Sądem I instancji na podstawie § 6 pkt 6 w zw. z § 11 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, wyniosła 1.800 zł., przy czym Sąd Okręgowy zasądził trzykrotność tej stawki – 5.400 zł. Sąd Apelacyjny uznał ustalenie kosztów zastępstwa procesowego jako trzykrotność stawki za uzasadnione nakładem pracy pełnomocnika powódki.

Koszty zastępstwa procesowego pozwanej w oparciu o § 6 pkt 6 w zw. z § 11 ust. 1 pkt 5 w/w rozporządzenia wyniosły 1.800 zł.

Łącznie koszty zastępstwa procesowego stron wyniosły 7.200 zł. Powódka powinna partycypować w nich w 25 %, tj. 1800 zł. Różnica pomiędzy kosztami przez powódkę poniesionymi a od niej należnymi w wysokości 2.700 zł. została zasądzona na rzecz powódki od pozwanej w punkcie 3 wyroku, zmieniającym wyrok Sądu Okręgowego w punkcie III a. Sąd II instancji w oparciu o art. 113 ust. 2 ustawy z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych postanowił nie obciążać powódki kosztami sądowymi.

Sąd II instancji, kierując się dyspozycją art. 384 k.p.c. nie dokonał zmiany orzeczenia o kosztach w punkcie III b wyroku Sądu Okręgowego. Sąd ten na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach, nakazał ściągnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu 4.652,56 zł. tytułem kosztów sądowych (85 % ich łącznej wartości).

Jak już powyżej wskazano, częściowe uwzględnienie apelacji wpłynęło na zakres w jakim strona pozwana powinna ponieść koszty procesu zatem i koszty sądowe, powodując jego obniżenie. Sąd I instancji nieprawidłowo jednak ustalił ich wysokość i modyfikacja orzeczenia w tym zakresie przez Sąd II instancji prowadziłyby do pogorszenia sytuacji pozwanej.

Oplata od pozwu wyniosła w sprawie 5.375 zł. zaś wydatki 1972,02 zł.

Przy przyjęciu przez Sąd I instancji, że pozwana ponosi koszty procesu w 85 %, w wyroku ich wysokość powinna wynieść 6.244,96 zł.

Natomiast 75 % wartości kosztów sądowych (opłata i wydatki) to kwota 5510 zł. Zmiana wyroku przez Sąd Apelacyjny i nakazanie ściągnięcia od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwoty należnej tj. 5510 zł. prowadziłyby do pogorszenia sytuacji apelującej, skoro w wyroku Sądu I instancji obowiązek ten został określony na poziomie 4.652,56 zł.

W punkcie 4 wyroku Sąd Apelacyjny orzekł o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Pozwana wygrała to postępowanie w ok. 15 % (oddalenie powództwa co do kwoty 13.200 zł. obliczonej na podstawie art. 22 k.p.c.).

Oplata od apelacji wyniosła 4.468 zł., z czego 15 % wynosi 670 zł. Koszty zastępstwa procesowego pozwanej w postępowaniu odwoławczym, obliczone na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, wyniosły 1.800 zł., z czego 15 % wynosi 270 zł.

Powyższymi kosztami Sąd Apelacyjny na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 100 k.p.c. obciążył powódkę.

SSA Marta Sawińska	SSA Dorota Goss-Kokot (spr.)	SSA Katarzyna Wołoszczak
--------------------	------------------------------	--------------------------